# Leders tale – landsmøtet i Nei til EU, Hamar 6 november 2026

Gode landsmøte – kjære venner

Vi er nå samla her på Hamar for å holde landsmøte i tre dager. Vi skal se på perioden fra sist landsmøte her for to år sia, vi skal diskutere politikk og vi skal legge planer for tida framover. Og vi skal gjøre det sjølsagte – sette to streker under at Norge fortsatt skal stå utenfor EU. Både for å bevare vår egen sjølråderett og for kunne å bidra i verdenssamfunnet til ekte internasjonal solidaritet.

Folket i Norge har talt to ganger. To tydelige nei som skal forvaltes videre. To nei som bekreftes i meningsmålinger – folket klarer å tenke sjøl. Sjøl om mange ting tilsynelatende har endret seg så er mye fortsatt det samme som det var både i 1972 og i 1994. Ja-sida og unionistene forsøker fortsatt både å skremme, lokke og true oss. Det er ikke noe nytt. Nytt er heller ikke vår utrettelige kamp for folkestyre, miljø og solidaritet.

Ja, akkurat folkestyre – det er kjernen for oss. Vi skal styres av politikere som er valgt i demokratiske valg og ikke av et ansiktsløst byråkrati og forordninger som slett ikke er tilpasset hverken norske forhold eller de løsningene verdenssamfunnet trenger. Og som vi alt har hørt i hilsningen fra Heimssyn i dag så er det ikke bare i Norge at folkestyret står sterkt. Island sitt klare og utvetydige nei til å gå inn i nye forhandlinger med EU er viktig for Norge og den norske EU-debatten. Men mest viktig er det for Island sjøl. I tillegg er det et sterkt signal til Brüssel. Land som EU ser på som attraktive og ønsker som medlem er ikke automatisk interessert i å underkaste seg den suverenitetsavståelsen et medlemskap vil innebære.

Hadde Island sagt ja til å gå i forhandlinger med EU ville ordskiftet her hjemme vært et helt annet enn det er i dag. De som ønsket og håpet på et annet resultat hadde garantert planer klare som nå fortsatt ligger godt gjømt i noen skuffer.  For oss som mener at medlemskap i EU ikke er en god ide så er dette en god bekreftelse på at folk klarer å tenke sjøl. For de som ønsker at Norge skal slutte seg til EU så er skuffelsen til å ta og føle på. Den er nærmest ubegrenset. Dette gir seg utslag i kommentarer som at det er et ja til utenforskap. Det er kommet karakteristikker og sammenligninger av tydelige norske nei-stemmer som SP leder Trygve Slagsvold Vedum som savner enhver rot i virkeligheten. Videre blir det hevdet at mot følelser så kommer fakta til kort. Akkurat som om ja-sida og deler av kommentariatet har monopol på å ha fakta. Og som om politikk kan reduseres til den «rette» definisjon av hva som er fakta.

Politikk er til sjuende og sist et spørsmål om å mene noe og å ha styrke og mot til å gjennomføre det. Det står i sterk kontrast til å la markedskreftene og den sterkeste sin rett rå. EU sine fire friheter dreier seg om nettopp dette. Etter Brüssel si lærebok så er det den frie flyten som skal trumfe alt. Fri flyt av varer, tjenester, arbeid og kapital framstår som den hellige gral. Og legger vi til den femte friheten – fri flyt av energi så ser vi den totale abdiseringa av politikken sin makt over markedet. Ei abdisering som tjener de få og som rammer vanlige arbeidsfolk og distriktene sterkest. Det er dette kampen for at vi fortsatt skal stå utenfor EU dreier seg om. Og det er disse frihetene vi daglig møter gjennom virkningene av alle tilpasningene vi har gjort og alle rettsaktene vi har tatt inn gjennom EØS-avtalen.

Kampen for å erobre og å bruke handlingsrommet i EØS er viktig for å fortsatt vinne det store spørsmålet – Nei til EU. Handlingsrommet i EØS må brukes aktivt, både på energiområdet og i andre saker som vedgår hverdagen for innbyggere og næringsliv. Slik det er i dag godtar vi så godt som alt som kommer gjennom EØS, uansett hvor mye suverenitet vi gir i fra oss. I praksis er dette ei glidende tilpasning til et EU vi har sagt nei til å være medlem av. Vi må få en slutt på denne serviliteten.

Vårt hovedmål er og skal fortsatt være kamp mot EU-medlemskap og den snikende tilpasningen som stadig skjer i ly av EØS-avtalen uten tilstrekkelig vilje til å bruke handlingsrommet som trekkes fram hver gang noen stiller spørsmål ved EØS. Denne unnfallenheten er ikke i tråd med det svaret det norske folk har gitt i to folkeavstemninger. Vi jobber med et klart mål om å få erstatta EØS med ei jamnbyrdig handelsavtale. Et første skritt på den vegen vil være at handlingsrommet blir tatt i bruk. Det må bli slutt på at handlingsrommet blir hyllet i festtaler – uten at det brukes.

Slik det er i dag så godtar vi i praksis alt som kommer fra EU gjennom EØS. Med det resultat at den skjulte EU-tilpasninga skjer i rekordfart bak ryggen på oss. Og så skal også vi erkjenne at mange av de over 15.000 rettsaktene vi har tatt inn i er både fornuftige og nødvendige. Men det er ikke de som er problemet. I tillegg er det regelverk vi kunne tatt i bruk også uten EØS. Problemet er de sakene som griper tungt inn i vår egen råderett og sjølstyre. Saker som hver for seg kan framstå som små, men som i sum er meget inngripende. Slik som det som har skjedd med krafta. Vi har gitt fra oss den politiske kontrollen over både strømprisene og hvordan vi best kan bruke strømmen til folkets beste. Husholdninger og næringsliv blør mens strømhandlerne ler hele vegen til banken.

På bakgrunn av dette  behandla Stortinget tirsdag denne uka et grunnlovsforslag fra Rødt. Forslaget gjaldt hvordan Stortinget skal behandle suverenitetsavståelser. Etter § 115 som ivaretar mindretallsvernet og krever ¾ flertall eller etter § 26 som bare krever simpelt flertall. Samtlige avståelser som følger av EØS-avtalen er gjort etter § 26. Eksempler er inngåelsen av Acer-avtalen og Energipakke 3 i 2018 og Jernbanepakke 4 i 2021. Begrunnelsen for å bruke § 26 er at hvert enkelt vedtak har vært lite inngripende, uten hensyn til om summen av flere små vedtak samlet sett skulle vært behandla etter § 115. Og hvem er det da som definerer om en avståelse av suverenitet er lite inngripende eller så omfatterede så § 115 skal brukes. Jo det er et simpelt flertall på Stortinget. For å rette på dette og stoppe den bit for bit tilpasninga til EU som i praksis skjer så foreslo Rødt at all suverenitetsavståelse for framtida skal skje etter § 115. Dette fikk kun støtte fra SV og SP i tillegg til Rødt. All ære til disse tre partiene. Og så kan vi bare undre oss på hvorfor de erklærte nei-partiene Krf og Frp slutter seg til flertallet som mener at dagens ordning i tilstrekkelig grad ivaretar vernet av grunnloven.

Men Krf og Frp skal få en mulighet til å rette opp inntrykket. Den 22 oktober reiste Rødt et dokument 8 forslag i Stortinget *om å nytte vernetiltaka og handlingsrommet i EØS-avtalen for å attreise nasjonal styring over kraftpolitikken og stabile og rimelege kraftprisar i Noreg.* Dette forslaget går på å bruke beskyttelsesklausulen som ligger i EØS-avtalen sin artikkel 112. EØS-avtalen sin hovedregel om fri strømflyt vil da kunne settes til side for å hindre skadevirkninger på samfunnet. Mens eksport av overskuddskraft skal skje når behovet for

norske forbrukere og industri er dekket. Dette burde både Krf og Frp kunne slutte seg til. Vi skal diskutere mer kraftpolitikk i morra, og vil nok komme nærmere inn på dette da.

Akkurat kontroll over krafta og strømprisene er et kjernespørsmål. Vi har bygd opp samfunnet vårt rundt vasskrafta og senere olja. Panikklovene og hjemfallsretten på vatnet og senere de ti oljebud har lagt grunnlaget for at våre naturrikdommer har kommet folket og fellesskapet til gode. Vi har bygd opp industri og hjørnesteinsbedrifter rundt fossefall og kraftverk. Og oljerikdommen har vi styrt til samfunnets beste. Dette har vært resultat av ei tenking der markedets higen etter kortsiktig fortjeneste har måttet vike for samfunnsbygging. Når det gjelder vatnet har det sørget for strøm og lys til husholdninger og næringsliv i et kaldt land med ei lang mørketid. Industrien har foredlet råvaren billig strøm til ferdig produkter. Alternativet til dette kunne ha vært å eksportere råvaren strøm. Da ville vi hatt et annet Norge enn det vi har i dag.

Langsiktig fellesskapstenking har vært en suksess. Når var det da så at dette gikk galt? I 1990 ble det vedtatt en ny energilov. Strømmen ble med dette ei vare på linje med andre varer. Jeg velger å tro at intensjonene med dette var bra. Men så har resultatet blitt et helt annet. Liberalismen og troen på at markedet er egnet til å løse alle utfordringer har vokst seg stadig sterkere etter at energiloven ble vedtatt. I tillegg har vi fått EØS-avtalen, og med den har vi sluttet oss til både Acer og Energipakke 3. Strømmen som alt var å se på som en vare og ikke et samfunnsgode ble med det enda mer eksponert for markedet sine svingninger. Og i tillegg fikk vi nye utenlandskabler med en helt annen kapasitet enn de gamle utvekslingskablene.

Alt dette har ført til at vi har eksportert rekord mye strøm de siste årene. En eksport som har ført til rekordhøye strømpriser innenlands. Og med den nye kraftlinja over Sognefjorden som ble tatt i bruk i fjor så har strømprisen i Midt-Norge nådd nye høyder, til tider i oktober åtte ganger høyere enn samme tid i fjor. For å bøte på dette har Norgespris blitt innført. Det er bra og nødvendig at husholdningene blir skjermet til en viss grad. Men det hjelper ikke næringsliv og kommuner. Og hva kommer til å skje med den kraftintensive industrien etterhvert som de langsiktige strømavtalene skal fornyes.

I tillegg har vi datasenter som banker på døra og ønsker en betydelig mengde strøm. I den køa står det senter med tydelig samfunnsnyttige formål og senter som skal lagre kattevideoer side om side. Skal alle disse sentrene få ja til å realisere sine planer så vil vi aldri få nok strøm i Norge – uansett hvor mye vi bygger ut. Hva vil da skje med den kraftintensive industrien som har billig strøm som sitt viktigste fortrinn i møte med en bransje som har en betalingsevne nesten ut over fatteevne.

Det vi trenger er på nytt å få krafta under politisk kontroll. Det gjelder både når og hvordan vi skal bruke krafta og hva krafta skal koste for forbrukere og næringsliv. Samtidig må vi fortsatt sikre ei naturlig utveksling med våre nærmeste naboer. Og vi skal sjølsagt eksportere overskuddskraft på samme måte som vi eksporterer energi i form av olje og gass til et umettelig marked i Europa. Men det må vi kunne gjøre uten samtidig å importere en strømpris innenlands som er totalt frikoblet fra produksjonskostnadene. Det vil kreve politisk handlekraft. Enten gjennom å utfordre EØS slik som det nevnte dokument 8 forslaget åpner for. Eller ved å gå ut av Acer og aller helst også EØS. Strømmen må igjen ses på som kritisk samfunnsgode og infrastruktur og ikke som ei fri markedsvare.

Norge er et land med en svært utadrettet økonomi. Vi har en betydelig handel både med våre naboland i EU, med land i Europa utenfor EU – som Storbritannia og med land ellers i verden. Fra ja sida ble det hevdet at norsk handel med EU – og dermed norsk økonomi – ville kollapse hvis vi ikke ble med i EU. En spådom som ettertrykkelig er gjort til skamme. Det at vi har en sjølstendig handelspolitikk er ei styrke. Det samme gjelder i høyeste grad å ha en sjølstendig valuta og pengepolitikk. Og i ei tid med stadige tolltrusler kan vi løfte stemmen for en rettferdig verdenshandel. Vi kan bidra til å øke handel med andre markeder. Handelsavtalen med India og også andre land i Sørøst-Asia er gode eksempler på dette.

Geopolitikk og sikkerhet har blitt aktualisert de siste åra. Ikke minst på grunn av Donald Trump sine uforutsigbare utspill. Denne uka har det vært mellomvalg i USA. Om demokratene sin styrka stilling vil påvirke Trump sin retorikk og handlingsmåte gjenstår å se. I den norske debatten er det forsøkt å bruke denne situasjonen til å hevde at vi må slutte oss til EU. Lite tyder på at disse forsøkene i særlig grad har lyktes. Vår sikkerhet ligger fortsatt i stor grad i Nato som har kommandostrukturer og gjensidige forpliktelser som EU totalt mangler. For Norge med vår strategiske beliggenhet vil et samarbeid med våre venner og allierte i Storbritannia, i Canada og våre nordiske naboland fortsatt være det viktigste. Dette er et rom EU aldri vil klare å fylle.

Og så må vi ikke glømme at sikkerhet dreier seg om mye mer enn oppbygging av våpenarsenaler og militære styrker. Det dreier seg om beredskap og et sivilsamfunn som fungerer. Et sivilsamfunn som har et næringsliv som gir grunnlag for spredt bosetting. Det dreier seg om å ha kontroll på matforsyning, helseberedskap inkludert tilgang på medisiner, energiforsyning og en infrastruktur som er velfungerende. Alt dette er områder som er for viktige til å stole på at markedet kan løse utfordringene. Det krever langsiktig nasjonal og demokratisk styring. Og det krever at vi ikke legger oss langflate for alt som kommer fra EØS.

Norge har en lang tradisjon med å fremme internasjonal solidaritet. Det er noe vi har frihet til som et sjølstendig land med vår egen utenrikspolitikk. Vi kan ta standpunkt i de konfliktene som herjer rundt om i verden. Kampene i Ukraina som ødelegger sivilsamfunn og truer framtidig matproduksjon. Folkemordet i Gaza der sivilbefolkning ofres og krigens spilleregler settes til side mens store deler av verden ser en annen veg. Lidelsene i Sudan og de glemte konflikter i Afrika som rammer først og fremst kvinner og barn. I alle disse tilfellene kan vi ta standpunkt og påvirke til løsninger i humanismen sitt navn. Jonas Gahr Støre og Finland sin president Alexander Stubb sitt initiativ i forhold til krigen i Ukraina er det siste eksemplet på dette.

Både krigshandlinger, humanitære katastrofer og utfordringer knyttet til klima og miljø fører til mennesker på flukt. For de fleste er det innenfor eget land, men for en god del dreier det seg om å bli drevet over landegrensene. En rettferdig asyl- og flyktningepolitikk der menneskerettigheter og humanitære hensyn sikrer at de som er drevet på flukt blir behandlet med respekt er helt nødvendig. Her har også Norge en viktig rolle å spille. Et viktig bidrag fra norsk side ville være å tre ut av Schengen for derigjennom å ikke være bundet av EU sine regler.

I en verden der alenegang og den sterkeste sin rett ser ut til å bli stadig mere vanlig er det på høy tid å gjenreise internasjonale løsninger. FN og FN sine organer må styrkes. Opprustning

og stengte grenser må avløses av nedrustning og dialog. Råvareleverende land må hjelpes til å etablere egen produksjon basert på egne ressurser. Land som ikke er sjølforsynte med mat må få lov til og hjelp til å beskytte egen matproduksjon. Hensynet til klima og miljø må vektlegges tungt. Regler for handel og samhandling mellom land må styrkes og maktbruk må erstattes av diplomati og dialog. Dette vil være internasjonal solidaritet i praksis. Vi kan som land spille en stor rolle i et slikt arbeid. Nettopp fordi vi ikke er medlem av EU.

Matproduksjon er ikke som spiker. Jordbruk er ei distriktsnæring som er viktig for bosetting og verdiskaping over hele landet. Og ikke minst viktig i forhold til beredskap og matforsyning. I et land som ligger langt mot nord og i stor grad er vått og kaldt er dette krevende. Noe jeg sjøl har opplevd i mine år som bonde. Sjøl om vekstsesongen har blitt lenger så er de værvinduene som kan brukes til vårønn og innhøsting blitt kortere. Uten det tollvernet vi har ville det ikke vært mulig å opprettholde jordbruk på langt nær samme omfang som i dag. Et tollvern som ville forsvunnet som dugg for solen ved et EU-medlemskap. Sjøl om landbruket i seg sjøl er unntatt fra EØS, så er EØS-avtalen også krevende. La meg kort nevne strømprisene som rammer all næringsmiddelindustri og foredling. Og ikke minst hullet i tollvernet for bearbeida råvarer som i særlig grad gjelder bakervarer og smakssatte meieriprodukter.

I likhet med landbruk er også fisk unntatt fra EØS. Likevel ser vi at EU ved enhver anledning forsøker å få økt tilgang til norske fiskeressurser. Fiskerinæringa dreier seg også om både matforsyning, beredskap, bosetting og verdiskaping i hele landet. I en krisesituasjon vil sjømatnæringa være svært sårbar i forhold til forsyning av fôr og energi. Den viltlevende fisken er en fornybar ressurs. Derfor er forvaltninga av fiskestammene av avgjørende betydning. Dette klarer vi bra i dag. Noe vi ikke ville ha klart med fiskeflåten fra EU som står klar om anledningen skulle by seg.

Begge de to næringene jeg har snakket om nå er avhengige av vær og vind. Det bringer meg inn på klima og miljø. Hensynet til miljøet er en bærebjelke for Nei til EU og har bestandig vært et viktig argument for å stå utenfor EU. Skal vi klare å ta grep for å ta vare på miljøet og klare å bremse klimaendringene må det til kraftfulle politiske virkemidler. Noe som står i sterk kontrast til den blinde trua på markedskreftene som ligger i de fire frihetene både i EU og i EØS. Vi har en jobb å gjøre med å peke på dette og å bygge sterkere kontakter og allianser med miljøbevegelsen.

Pengepolitikken er også et avgjørende argument for oss. EU-traktaten slår fast at EU er en økonomisk og monetær union med felles valuta. Danmark er det eneste landet med unntak, mens Sverige er forpliktet til å innføre Euro uten at spørsmålet om når er satt på spissen. Skulle vi bli EU-medlem ville vi måttet innføre Euro. Det ville være helt ødeleggende for et land som er en stor råvareeksportør og med en økonomi som er helt forskjellig fra det øvrige Europa. Noe som ville være fatalt for store deler av norsk næringsliv. Et næringsliv som paradoksalt nok lar NHO uimotsagt ture fram med ønsket om å komme inn i EU. Koste hva det koste vil for en stor del av medlemsbedriftene.

Vi skal sørge for at Norge aldri blir medlem av EU. Handlingsrommet i EØS må brukes aktivt, både på energiområdet og i andre saker som vedgår hverdagen for innbyggere og næringsliv. Slik det er i dag godtar vi så godt som alt som kommer gjennom EØS. I praksis er dette ei glidende tilpasning til et EU vi har sagt nei til å være medlem av. Vi må få en slutt på denne

serviliteten og i stedet få alternative samarbeidsformer med EU opp i den offentlig debatten. Det finnes bedre alternativer for handel og samhandling med landene i EU enn det EØS tilbyr oss. Vi skal jobbe med et mål om ei jevnbyrdig handelsavtale med EU, og bilaterale avtaler på andre områder. Det vil tjene oss bedre enn dagens altomfattende EØS-avtale. Samtidig vil det sørge for handel og samarbeid med våre naboer og venner i EU på lik linje som med andre land. For sjøl om noen ynder å framsette påstander om det motsatte så ønsker vi tett og god samhandling med land i EU.

Men det å erstatte EØS er et langt lerret å bleke. Det er et paradoks at sjøl om alle målinger viser at folket sier klart nei til EU så er oppslutningen om EØS tilsvarende sterk. Da er det viktig at vi klarer å vise baksidene med EØS og at alternativene finnes. Vi må klare å få fram at EØS bygger på handelsavtalen fra 1973, og at den vil sikre tollfri handel med industrivarer også uten EØS. Og så er ikke Norge og de øvrige EØS-landene i en unik situasjon. Både Sveits og Storbritannia samhandler godt med EU. Det første steget til å få sagt opp EØS og erstatte den med noe bedre er å ta handlingsrommet i bruk. Vi må presse på så det blir sagt nei og blir lagt ned veto i tråd med det som var lovnadene når EØS ble vedtatt.

Ja, for det er mye problematisk med at vi godtar nærsagt alt som kommer fra EU gjennom EØS. Avløps direktivet vil om det blir innført føre til astronomiske kostnader for innbyggere og kommuner uten noen påviselig miljøgevinst i store deler av Norge. Konsekvensene med strømprisen har jeg omtalt tidligere. Energipakke 4 med vidtrekkende følger ligger på vent. Forordningen om kritiske råvarer – CRMA – ligger på trappene. Om vi slutter oss til den så skal markedet sine frie krefter få rå også her. Noe som vil gjøre det å etablere et statlig mineralselskap svært vanskelig. Og som om det ikke er nok å skulle godta alt som kommer med EØS så ønsker et flertall på Stortinget at vi skal slutte oss til EU sin helseunion - det til tross for at helse ikke er omfattet av EØS.

Arbeidslivet er også et område som med all tydelighet viser hvor viktig det er å stå utenfor EU. Medlemskapet i EØS er mer enn krevende nok. Den frie flyten av arbeidskraft svekker norsk arbeidsliv. EØS hindrer krav om organisering ved offentlige anbud. På store anlegg med lav organisasjonsgrad er det ikke vanskelig å finne firmaer som er useriøse arbeidsgivere og med vilkår for de ansatte som mer enn noe minner om sosial dumping. Og om EU sitt 28. regime blir innført blir det et *race to the bottom* der rettighetene stadig svekkes, ikke minst for kvinner og ungdom. Vi skal stå last og brast med fagbevegelsen i kampen for den norske arbeidslivmodellen og et ryddig arbeidsliv.

Det er et privilegium å få holde leders tale. Og så er det umulig å komme inn på og nevne alt som er viktig. Jeg håper og tror at generaldebatten vil komme innom saker jeg ikke har fått plass til. Forslagene til arbeidsplan og uttalelser peker også på viktige saker for Nei til EU.

Som tidligere så har EU-tilhengerne i stor grad tilgang på penger og store deler av media. Det vi kan stille opp mot det er folkelig engasjement og kunnskap. Det er vi som er grasrota sin egen organisasjon. Og så har vi ei brei nei-allianse. Det er ei allianse vi skal vite å ta vare på og videreutvikle. Jeg blir oppriktig stolt og glad når jeg ser utover landsmøtet vårt her i dag. Vi representerer et mangfold og et engasjement som gir ei styrke mange andre misunner oss. Blandinga av erfarne aktivister og ungdommelig pågangsmot skal bringe oss framover.

Ekstra glad blir jeg når jeg ser ungdommen. Det er dere som skal vinne de kommende EU-kampene. Derfor er vedtaket på AUF sitt landsmøte om å si nei til EU for tre uker sia ekstra gledelig. Og som AUF sitt program påpeker lider EU av demokratisk underskudd, og et medlemskap vil gå utover norsk arbeidslivspolitikk, distriktspolitikk og energipolitikk. La oss ta AUF sitt nei til EU med oss som en ekstra inspirasjon inn i landsmøtet.

**NEI TIL EU – JA TIL FOLKESTYRE, MILJØ OG SOLIDARITET**

HA ET GODT LANDSMØTE